

היערכות הרפתות להגברת ייצור החלב בקיץ 2007

ישראל פלמנבאום – שה"מ, המחלקה לבקר

הנחיות ליישום מיטבי של ההמלצות שניתנו לשם הגברת ייצור החלב בשנת 2007 עם דגש על הממשקים להגברת הייצור בחודשי הקיץ

העלייה המבורכת בביקוש לחלב ומוצריו, תוספת המכסות והבטחת מחיר של לפחות 90% ממחיר המטרה לחלב העודף שייצור במרבית חודשי השנה, מהווים אתגר ליצרני החלב ולמערכות התומכות בו. מטבע הדברים, הייצור בקיץ הוא "צוואר הבקבוק" של הייצור השנתי ולכן קיימת חשיבות מיוחדת להתנהלות הרפתות בקיץ הקרוב ולמידה שבה יצליחו יצרני החלב לצמצם מחד, את הירידה העונתית בייצור החלב, תוך שמירה על איכות החלב המיוצר ומאידך, להצליח לעבר בעונה קשה זו את הפרות, כדי להבטיח גם את ייצור החלב בשנה הבאה, בתקווה שגם היא תתאפיין בביקוש גבוה לחלב. מאחר והיקף העדר והתפלגות ההמלטות הם כבר גורם נתון, צריך שעיקר המאמץ יופנה להגברת הייצור בעדר הקיים, תוך נקיטת צעדים שיגבירו במידה המרבית את הייצור, אך יהיו זהירים מספיק כדי להימנע מבעיות שעלולות לפגוע בענף לטווח הארוך.

בין ההמלצות שאיתן יצאנו לאחרונה, להגברת ייצור החלב בשנת 2007, נכללים מספר ממשקים שקשורים לייצור החלב בקיץ הקרוב, באופן ישיר או באופן עקיף. מטרת מאמר זה, המובא בפני יצרני החלב לקראת תחילת קיץ 2007, להתמקד בממשקים המומלצים להגברת ייצור החלב בקיץ ולשוב ולשנן יחד את ההמלצות הנוגעות להתקנה והפעלה נכונים של האמצעים לצינון הפרות, אשר פותחו ומותקנים במרבית הרפתות בארץ.

בין הממשקים שעליהם המלצנו לאחרונה ולהם נגיעה לנושא הייצור בקיץ נכללו:

- הגברת תדירות החליבות ביממה.
- חליבה תכופה של פרות בתחילת התחלובה.
- צמצום הוצאת פרות מהעדר.
- שיפור ממשק הקיץ ובעיקר הצינון.

ברצוני להתייחס למשמעות שיש לנקיטה בעל אחד מהממשקים האלה על התנהגות הרפתנים בקיץ הקרוב.

הגברת תדירות החליבות ביממה - (בעיקר מעבר לשלוש חליבות במשק המשפחתי) עשויה לתרום לשיפור היכולת לצנן את הפרות בקיץ. הבאת הפרות פעם נוספת לחליבה, מאפשרת צינון נוסף שלהן בחצר ההמתנה לפני החליבה, על התועלת הצפויה מכך. כדי לקבל את התוצאות המקוות, יש להבטיח שאיכות הצינון בחצר ההמתנה תהיה מרבית ותכלול מרחב של 2 מ"ר לפרה וכיסוי טוב של הרטבה ואוורור מאולץ כמומלץ בהמשך.

חליבה תכופה של הפרות מיד לאחר ההמלטה - (שש חליבות ביממה בשלושת השבועות הראשונים לתחלובה, לרוב חליבת הממליטות פעמיים, בהתחלה ובסוף

כל חליבה), עשויה להגדיל את העומס על הפרות בשלב קריטי זה של התחלובה. עם זאת, נראה שתוספת ההליכה והעמידה שכרוכות בהגעת הפרות הממליטות, שלוש פעמים נוספות למכון החליבה, עשויה להשתלם אם נבטיח שמרחק ההליכה שעל הפרות לעשות לא יהיה מוגזם (לא יותר מ- 300 מטר), שמרווח הזמן בין החליבות יהיה שעתיים לפחות, ושהפרות תקבלנה צינון מיטבי בחצר ההמתנה, גם לפני החליבה הנוספת. נראה לי, שתוספת צינון זו תגביר את צריכת המזון ותגדיל את תנובת השיא של הפרות ובעקבותיה את התנובה השנתית. על הנוקטים בממשק זה להבטיח קיום התנאים שפורטו, כמו גם להבטיח מזון זמין ובהתאם לצרכיהן, זמינות מים, אזור רביצה מאוורר ותנאי רביצה נוחים ויבשים.

צמצום הוצאת פרות מהעדר - צפוי כי המצב המיוחד בשנה זו יוביל לצמצום הוצאת פרות מהעדר, מה שיגביר הצפיפות בסככות הרביצה, במקרים מסוימים גם את הצפיפות בחצר ההמתנה ויגדיל את מספר הפרות נמוכות התנובה בעדר. בכל הנוגע לייצור החלב בקיץ, יש להבטיח שהגדלת מספר הפרות בעדר לא תגרום לצפיפות בסככות ובעיקר, בחצר ההמתנה והצינון ולכן, בתנאים מסוימים, מומלץ על פתיחת קבוצה נוספת של פרות נמוכות תנובה. במצב כזה, ניתן יהיה גם לחסוך בהוצאות הזנה ולמנוע השמנת יתר של הפרות, שבתוקף הנסיבות, נשארו בעדר. במשקים שייתקלו עקב הגדלת העדר בבעיה של "זמן צינון" לפרות בחצר ההמתנה, מומלץ לשמור על היקפי זמן מומלצים לצינון הפרות בתחילת התחלובה וברמות הייצור הגבוהות ולצמצם, אם יש הכרח בכך, את הצינון של קבוצת הפרות נמוכות התנובה.

שיפור ממשק הקיץ ובעיקר הצינון - הוא הכלי העיקרי להגברת ייצור החלב בקיץ הקרוב. מניתוח תוצאות "ספר העדר" שבחנו את יחס ייצור החלב בין הקיץ והחורף בשנת 2006, למדנו כי קיימת שונות רבה בין הרפתות בכל האזורים והמגזרים. במקרים רבים, התקבלו תוצאות שמצביעות על התמודדות טובה של המשקים עם חום הקיץ ולעומתם, תוצאות הפוכות במשקים אחרים באותו האזור אשר בהם, לכאורה, מותקנות מערכות צינון כמומלץ וגם ההוצאות לחשמל ולמים בהם בקיץ (מדד למידת ההפעלה של אמצעי הצינון) היו דומות בהיקפן לאלה שנרשמו ברפתות עם תוצאות יחס קיץ חורף טובות. המסקנה המתבקשת מנתונים אלה היא, כי קיימת חשיבות רבה לאופן ולאיכות ההפעלה של מערכות הצינון ברפתות, נושא שברצוני לייחד לו את השורות הבאות :

באופן כללי ניתן לומר כי צינון יתקיים במידה ונדע להרטיב ולאוויר היטב את הפרה בתדירות ולמשך זמן רצויים במשך היממה, בהתאם לרמת הייצור שלה ולעוצמת עקת החום שאליה היא נחשפת. זה נכון בתיאוריה, אך לא תמיד זה קורה בפועל, למרות שאנו מכוונים עצמנו לכך. איפה עלולים אנו להיכשל ?

א. איכות ההרטבה - מספר גורמים מכתיבים את אופן הרטבת הפרות ואיכות ההרטבה. מחד, השאיפה להקטין את גודל הטיפות ולצמצם משך ההרטבה, כדי לצמצם את כמות השפכים בקצה המדרך, אשר בטיפול בהם מושקע כסף רב. מצד שני, קיים צורך בשימוש בממטירים עם טיפות וספיקות גדולות יחסית, כדי לנסות (לרוב ללא הצלחה), ברוח צד חזקה (ה"בריזה הקיצית", הנמשכת כ- 12 שעות ביממה וכשלעצמה היא מופע חיובי ביותר), שבאה מכיוון כללי מערב, בעיקר באזור האבוסים של סככות שציר ההצבה שלהם הוא צפון - דרום. אם ברור לנו שצינון טוב מתחיל מהרטבה טובה ומהירה של הפרות, הרי על כל רפתן, בהתאם לתנאים המיוחדים במשקו, לבחון את הדרך המיטבית להרטבת הפרות (מתזים בקדמת מאווררים לעומת ממטירים) ולוודא שאכן ההרטבה מתקיימת, כפי שהם רוצים.

בשונה מאזור האבוס, הרי במרבית הרפתות אין מגבלת הצבה בחצר ההמתנה. לכן, מומלץ כי ההרטבה באתר צינון זה תיעשה באמצעות ממטירי גינה בספיקות שסביב 300 ליטר לשעה, שמבטיחים הרטבה טובה בטווח זמן קצר (20 – 30 שניות) ומכאן צינון טוב.

ב. איכות האוויר - הרטבת הפרות ללא אוורור מיטבי לא תאפשר צינון טוב של הפרות ולעתים, עלולה אף לגרום, במקרים מסוימים, לבעיות בריאותיות בגין הרטיבות בפרוות הפרות. ברוב המקרים, לא ניתן להתבסס על הרוח הטבעית ולכן נחוץ אוורור מאולץ באמצעות מאווררים. כדי לקבל אידוי מרבי, אנו ממליצים שעוצמת האוורור המאולץ תהיה לפחות 3 מטר לשנייה. לרשות מדריכי המחלקה לבקר בשה"מ ואנשי מקצוע נוספים המבקרים ברפתות, מדי רוח שבאמצעותם ניתן למדוד את עוצמת הרוח באתרי הצינון השונים (מומלץ לבדוק מהירות הרוח בשעות שבהן אין רוח טבעית ובמרחק המרבי מכל מאוורר שמהירות הרוח שלו נבחנת).

מהניסיון שצברנו, אנו ממליצים למקם מאווררים באזור האבוס (בקטרים שבין 20 ל- 25 אינץ') במרחק של כ- 6 מטר בין מאוורר למשנהו. בכל הנוגע לאוורור בחצר ההמתנה, מומלץ כי כוון הצבת המאווררים יהיה עם כוון ציר האורך של החצר, רצוי מהמכון כלפי חוץ. בדרך הצבה זו ניתן לקבל אוורור מיטבי של מרב שטח הפנים של הפרות שבדרך כלל, עומדות עם הפנים לכוון מכון החליבה.

ג. משך הצינון - תלוי במידה רבה באיכות הצינון. שילוב הרטבה ואוורור מיטביים מאפשרים לצמצם את משך השעות ביממה, שבהן יש לצנן את הפרות. חשוב לצנן את הפרות בימי הקיץ, אחת לכל 3 שעות לפחות, בשעות היום ובלילות חמים במיוחד (כשהטמפרטורה עולה על 24 מעלות). מומלץ לצנן את הפרות למשך זמן מצטבר של לפחות 5 שעות ביממה בעדרים עם רמת ייצור נמוכה וקרוב ל- 8 שעות ביממה במשקים עם רמת ייצור גבוהה, תלוי כאמור באיכות הצינון שניתן לפרות.

ד. חצרות צינון - ברפתות גדולות במיוחד, שבהן נמשכת החליבה שעות רבות, קיים קושי לצנן את הפרות בחצר ההמתנה בין החליבות וגם הצינון לפני החליבות קצר יחסית. אם ברפתות אלה קיים קושי אובייקטיבי לצנן הפרות באזור האבוס, מומלץ על התקנת "חצר צינון". מאפייני ההתקנה של אמצעי הצינון יהיו דומים לאלה המומלצים לחצרות ההמתנה. ניתן באמצעות חצרות אלה להגיע לאיכות צינון טובה בעלות יחסית נמוכה.

ה. צינון פרות יבשות - לכאורה, תוספת החלב שמתקבלת מצינון פרות יבשות מתקבלת ברובה בעונה הקרה, אולם בשנה כמו זו שבה אנו פועלים, יש חשיבות להגברת הייצור בכל חודשי השנה ולכן מומלץ במיוחד השנה לנקוט בממשק זה. תוצאות עבודות שביצענו בשנים האחרונות מראות כי ניתן, ע"י צינון הפרות היבשות בקיץ לקבל תוספת חלב שנעה בין 250 ל- 350 ק"ג בתחלובה העוקבת. צינון הפרות היבשות מחייב בעדרים רבים היערכות מיוחדת שתאפשר צינון הפרות באזור האבוס שלהן, או להבאתן לצינון בחצר ההמתנה. פרות יבשות זקוקות מטבע הדברים לעוצמת צינון פחותה מזו שניתנת לפרות חולבות, בעיקר במשך הצינון ביממה. עם זאת, הניסיון מלמד שחשוב לצנן גם את הפרות היבשות מספר רב של פעמים ביממה, לשם מימוש פוטנציאל הגברת הייצור שגלום בהנהגת ממשק זה.

לסיכום - הגברת ייצור החלב בקיץ 2007 הוא אתגר ומשימה חשובה לענף כולו. יישום נכון של המלצות וההנחיות יבטיח השגת התוצאות המקוות. המלצות מפורטות בכל הנוגע להתקנה והפעלה נכונים של הצינון ברפתות מפורסמות באתר

שה"מ – www.shaham.moag.gov.il, אתר המ"ב www.icba.org.il , -
ואתר מועצת החלב – www.milk.org.il .